

De zeehond in de Waddenzee in de Crèche in de Waddenzee

Sietse van der Hoek

Een gevangen Zeehond bracht veertig jaar geleden vijf hele guldens op.

Een rijksdaalder premie en de andere helft voor de huid (bont) en de traan. Robbenjager Ko Teering -in 1893 in Westernieland geboren- weet zich nog te herinneren: 'In het begin schoot je ze van de walkant af. Om ze naar je toe te lokken, maakte je net zulke geluiden als de robben. Dan kwamen ze wel, want het zijn nieuwsgierige beesten. Later ging ik er met een vlet op uit om de robben op de banken te schieten'.

Tot na de Tweede Wereldoorlog bleef de zeehondenjacht nog lange tijd een heel gewone zaak. De robben waren immers geduchte concurrenten voor de visserij. Een volwassen Zeehond eet per dag ongeveer vijf kilogram aan Schol, Tong, Wijting, Haring, Garnalen en Bot op. En bleven er niet genoeg Zeehonden over?

In de periode 1950 tot 1958 werden jaarlijks zo'n 600 jonge Zeehonden geschoten ten behoeve van de bontindustrie. Tot in de jaren vijftig verbleven er in het Nederlandse Waddengebied altijd ongeveer 3000 Zeehonden. In 1960 waren dat er nog maar 1000 exemplaren. In 1962 kwam er in Nederland een verbod tot jacht op Zeehonden. (In West-Duitsland bleef tot 1972/73 de jacht vrij. In het Deense Waddengebied is pas kortgeleden een eind gemaakt aan de robbenjacht).

Het jachtverbod scheen resultaat te hebben, want in 1964 telde men weer 1200 Zeehonden in de Nederlandse Waddenzee. Toch vermindert in de jaren daarna het aantal Zeehonden zeer drastisch. Rond de 400 exemplaren leven er momenteel 's zomers in het Nederlandse Waddengebied. Dat is alles. Wat is er loos met de Zeehond? Wat is er loos met de Waddenzee?

Van nature is de Waddenzee een gunstig leefgebied voor de Zeehond. Voedselrijk en bij eb veel drooggevallene banken en platen. Plaatsen om te rusten en de jongen te laten geboren worden en te zogen.

De paartijd is in de tweede helft van augustus. De mannetjes komen er voor uit het diepere water van de Noordzee naar de Waddenzee, naar de vrouwtjes. De paring gebeurt rechtstandig in het water. Tien maanden daarna komt het jong bij laag water op een zandbank ter wereld. Zodra het hoog water is, moet het kunnen zwemmen. Het krijgt de eerste dagen nog wel enige hulp van de moeder die het jong op haar rug neemt, waarbij het jong zich met zijn voorvinnen vastgrijpt aan de moedernek. Watt en half-watt, als ze boven water komen om adem te halen.

Gedurende vier weken zoogt de moeder het jonge dier met zeer vette moedermelk. Daarna moet het in staat zijn om zelfstandig vis te vangen en te verorberen. Vindt de geboorte te vroeg plaats, dan is het jong zijn langharige, witte vacht nog niet kwijtgeraakt. Een omstandigheid die het zwemmen en duiken bemoeilijkt en zijn toch al geringere levenskansen nog verder vermindert.

Vanaf zijn vierde jaar kan de Zeehond een bijdrage leveren aan de voortplanting van de soort.

Gewone en Grijze Zeehond

Het gezamenlijke Waddengebied herbergt plusminus 4000 exemplaren van de gewone Zeehond, de *Phoca vitulina*. Deze soort

komt verder voor in het noordelijke deel van de Atlantische Oceaan, de Noordzee, de Oostzee en de Ierse Zee. Toen het IJsselmeer nog Zuiderzee was, zaten ze daar ook en de Zeeuwse wateren kenden eveneens de Zeehond. Oude vissers weten nog te verhalen van de (ook al verdwenen) Tuimelaar, die ze achter de scholen Zuiderzeeharing aan zagen schieten en van groepen van honderden robben bij mekaar, zonnend op een drooggevallen plaat.

Een tweede soort die zich (tijdelijk) langs de Nederlandse en de Duitse kust vertoont, is de Grijze Zeehond, ook wel Kegelrob genoemd of *Halichoerus grypus*. Deze hoort onder andere thuis op en bij de eilandengroep Farne Islands aan de oostkust van Engeland. De jongen worden geboren op de rotsen. De laatste jaren is het aantal explosief toegenomen. Onder andere door stormen komen jonge Kegelrobben ook in de Waddenzee terecht - meestal in zeer slechte conditie. Voor de kust van Sleeswijk-Holstein leeft een kolonie van ongeveer 30 Grijze Zeehonden.

De 'oogst' van zomaar een jaar:

Van de 49 onderzochte stoffelijke overschotten van Zeehonden uit de Waddenzee was tweederde één jaar of jonger, hadden er drie grote brokken teer in hun maag, dertien aan parasitaire infecties en enkele andere aan uitwendige ontstekingen; drie stierven omdat ze te vroeg geboren waren; vier hele kleintjes kwamen om van honger, ze waren hun moeder kwijtgeraakt en één had een schot hagel in zijn kop gekregen en was gestroopt.

Wat is er loos met de Zeehond in de Waddenzee?

Vergiftiging en verstoringen

Voornaamste oorzaak van de achteruitgang is dat er veel minder jonge Zeehonden geboren worden. En dat komt vooral door de verontreiniging van de Waddenzee en de verstoring van de rust.

Ongeveer de helft van het vervuilde slib dat de Rijn uitkomt, belandt met vloed via de zeegaten in de Waddenzee en voert ook giftige stoffen als zware metalen (kwik bijvoorbeeld) en chemicaliën (DDT-PCB's) - door industrieën op het Rijnwater geloosd - het milieu van de Waddenzee in. In lage concentraties zijn deze stoffen op zichzelf niet dodelijk. Via de voedselketen hopen de vergiften zich echter op in spek, hersenen en

lever, verminderen de conditie van de Zeehond en ondermijnen zijn weerstand tegen parasieten. Volgens de Zweedse onderzoekers kunnen de PCB's (gechloreerde koolwaterstoffen) en DDT onvruchtbaarheid en misgeboorten veroorzaken bij de Zeehond.

De verslechterde weerstand maakt genezing van huidwonden steeds moeilijker (infecties). Eveneens bedreigend voor het voortbestaan van de Zeehond in de Waddenzee is de verstoring van de rust.

Ongelukkigerwijs valt het watersportseizoen samen met de werp- en zoogtijd van de Zeehond. Verstoringen door waterrecreanten, vliegverkeer en andere onrust verhinderen, dat het jong voldoende voedsel krijgt, want met zijn moeder vlucht het het water in en pas bij de volgende laagwaterperiode komt er weer een droogvallende plaat tevoorschijn.

Het zogen kan alleen maar op een zandbank. Binnen enkele weken moet het jong het dubbele van zijn geboortegewicht bereiken hebben. Lukt dit niet en hebben ze te weinig conditie om zelf voldoende vis te vangen naderhand, dan kunnen de jongen aan ondervoeding sterven, of zo verzwakt raken dat ze geen weerstand kunnen bieden aan longwormen en andere parasieten.

Dat het er met de Zeehond slecht voorstaat in de Waddenzee, is ook een signaal dat het er slecht uit ziet voor het totale leven in de Waddenzee.

De Zeehond is een teken aan de wand.

Het werk in de crèche:

sterkte is slechts schijn

Op het kerkhof van Westernieland ligt sinds 1873 Jacob Tjarks Visser begraven. Zijn grafsteen vermeldt ondermeer:

'Ik was schipper op het Wad

En ontzag geen koud of nat

Daar ging ik menig zeehond slagen'

en eindigt met:

'het is mij gebleken

De sterkte is slechts schijn'.

Een paar kilometer westelijker tegen de Noordgroninger Waddenkust ligt Pieterburen, waar de familie 't Hart sinds 1971 probeert Zeehonden in leven te houden om ze terug te kunnen geven aan de Waddenzee. Twaalf jaar eerder was gemeentesecretaris Wentzel van Uithuizen begonnen met de opvang van zogenoemde 'huilers', jongen waarvoor de hongerdood dreigt omdat ze hun

moeder zijn kwijtgeraakt. Ze hebben hun benaming gekregen naar het klaaglijke geluid, dat ze voortbrengen.

De eerste jaren waren het alleen maar deze huilers, die opvang vonden in wat al gauw de zeehondencrèche genoemd werd. Eind juni-begin juli komen ze binnen, gevonden door strandwandelaars, vissers, kustbewoners en anderen. Tot en met september blijven ze onder hoede van de mens. Groot en sterk genoeg om zichzelf te kunnen redden, gaan ze dan terug naar de Waddenzee.

Sinds enige jaren bevinden zich het gehele jaar door Zeehonden in het opvangcentrum. Van juni tot mei het jaar erop worden op het Wad Zeehonden aangetroffen, die zonder verzorging van de mens zouden omkomen. En nu het totaal aantal Zeehonden in de Waddenzee zo schrikbarend is teruggelopen, is elke geredde Zeehond des te belangrijker voor de instandhouding van de soort.

Lenie 't Hart - geboren in 1942 in Delfzijl - runt de zeehondencrèche in Pieterburen, bijgestaan door haar man Joop, de dierenartsen van de groepspraktijk in Winsum en zonodig door specialisten. Vrijwilligerswerk voor allen. Lenie 't Hart: 'Het belangrijkste wat wij doen, is de Zeehonden weer in conditie brengen, zodat ze het in hun eentje weer kunnen redden. Gemiddeld krijgen wij 25 Zeehonden per jaar. Daarvan blijft ongeveer 70

Foto boven:
Eén der zeehonden-verzorgsters in de Zeehonden-
crèche Pieterburen.

Foto onder:
Lenie 't Hart bij de verzorging van 'haar' Zeehonden.

procent in leven. Dat betekent, dat van elke vijf op het Wad geboren robben er één in leven blijft dank zij de crèche'.

Sietse van der Hoek schreef bovenstaande tekst (wordt vervolgd) voor de Stichting Zeehondencrèche Pieterburen, Hoofdstraat 94a, 9968 AG Pieterburen, 05952 - 285.

